

УДК 633.63:632.3/4

ХВОРОБИ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ У 2012 РОЦІ ТА ПРОГНОЗ ЇХ ПОЯВИ У 2013 РОЦІ

ЗАПОЛЬСЬКА Н.М. -

кандидат сільськогосподарських наук,

ШЕНДРИК К.М. -

кандидат біологічних наук,
Інститут біоенергетичних культур
і цукрових буряків

Вступ. Посушливі умови, що мали місце в більшості регіонів України у 2012 році, негативно вплинули не тільки на розвиток рослин, а й ґрунтових грибів - збудників багатьох хвороб. Тому за таких умов спостерігалось посилення ураженості хворобами коренеплодів цукрових буряків під час вегетації.

Коренейд сходів – масово проявився у II декаді травня у господарствах Лісостепу та Полісся. Хвороба розвивалася – майже на минулорічному рівні - понад 17% уражених проростків. Більш інтенсивно сходи уражувалися у господарствах Вінницької (31,4%), Хмельницької (16%) та Сумської (21,3%) областей. У зоні Полісся посилений розвиток хвороби відмічався у Івано-Франківській (9%) та Волинській (5%) областях.

Коренейд – хвороба, що суттєво коригується погодними умовами. Відсутність достатньої кількості вологи у ґрунті негативно позначилась на активізації деяких видів збудників хвороби та розвитку рослин гібридів іноземного походження, які є більш уразливими ґрунтовими грибами.

У поточному році обмежити ураженість сходів коренейдом, перш за все, допоможе чітке дотримання агротехніки вирощування культури, зокрема чергування культур у сівозмінах, забезпечення рослин елементами живлення, а також обробка насіння фунгіцидами або їх композиціями відповідно рекомендацій для конкретної зони бурякосіяння.

Пероноспороз, або несправжня борошниста роса. Посушливі умови та високі температури вегетаційного періоду стримували розвиток гриба *Peronospora schachtii* збудника хвороби. Тому господарського значення несправжня борошниста роса не мала, в середньому було уражено до 2,6% рослин.

Дещо інтенсивніше пероноспороз проявився у посівах буряків Івано-Франківської (6%) та Тернопільської (3%) областей.

Враховуючи чітку тенденцію до зниження цього захворювання в останні роки, що зумовлено несприятливими погодни-

ми умовами для розвитку збудника пероноспорозу, у 2013 році слід очікувати лише за наявності прохолодної погоди у травні-червні – +14...+17°C, що супроводжуватиметься частими дощами.

Церкоспороз – одна з найбільш поширених та шкодочинних плямистостей, яка розвивалась слабкіше минулорічного – 17% проти 26,3% відповідно. Хвороба проявилась у червні на кормових та столових буряках Хмельницької, Вінницької та Київської областей. інтенсивніше церкоспороз проявився в посівах цукрових буряків Лісостепової зони (24% уражених рослин), при цьому інтенсивність розвитку хвороби залишалася слабкою і коливалася від 0,3 до 9,5%. Найбільш інтенсивний розвиток плямистості зафіксовано в господарствах Полтавської (80%), Вінницької (40%), Київської (30%), Рівненської (20%), Івано-Франківської та Черкаської (18%) областей. Масового розвитку хвороба набула в кінці вегетаційного періоду.

У 2013 році, враховуючи значну кількість інфекції збудника – гриба *Cercospora beticola* у ґрунті, розвиток церкоспорозу слід очікувати повсюдно, і, особливо, за умов сприятливих для його розвитку, а саме – середньодобової температури повітря +15°C та наявності рясних рос або ж невеликих теплих дощів та відсутності профілактичних обприскувань посівів.

Борошниста роса або еризифоз – хвороба, що проявилася майже на рівні минулого року - 4,5% проти 5,1% уражених рослин.

Слід зазначити, що у господарствах Вінницької, Київської, Чернівецької та Черкаської областей поширеність еризифозу була більшою майже вдвічі, понад 12%, у порівнянні з іншими регіонами.

У поточному році розвиток борошнистої роси в посівах цукрових буряків та насінниках буде суттєво залежати від погодних умов, а саме: середньодобової температури 20°C за відносною вологістю повітря на рівні гички 70% у липні-серпні та відсутності використання фунгіцидів для захисту листового апарату від хвороби.

Фомоз або зональна плямистість у посівах цукрових буряків зафіксовано в другій половині вегетації у господарствах Лісостепової зони та Полісся.

Хвороба проявлялася осередками, в яких нараховувалось до 4% уражених рослин. Проте господарського значення плямистість не мала. Слід відмітити більш посилений розвиток фомозу у посівах цукрових буряків Чернігівської (9%), Київської (7%), Рівненської (7%) та

Вінницької (5%) областей.

Інтенсивність розвитку фомозу в 2013 році буде залежати, насамперед, від наявності вологи у ґрунті, елементів живлення, обробітку посівів фунгіцидами для захисту листків.

Альтернarioз - проявився у II половині червня. Порівняно з минулорічними показниками розвиток плямистості зріс майже вдвічі, і, особливо, у господарствах західних областей, зокрема, Рівненській, Тернопільській та Львівській – відповідно 3 проти 7% уражених рослин.

Рамуляріоз – плямистість, що спочатку проявилася на столових буряках приватного сектору, а потім і у господарствах ряду західних областей, де плямистістю в середньому було уражено 10% рослин.

В поточному році розвиток плямистості матиме місце, перш за все, там, де цукрові буряки не будуть забезпечені елементами живлення та при недостатньому забезпеченні рослин вологою, виروضуванні на одному й тому ж місці.

Бактеріальна плямистість - зустрічалася на поодиноких рослинах в господарствах Львівської (до 1%) та Київської (0,3%) областей.

Вірусна жовтяниця - господарського значення не мала і проявилася на рівні минулого року. Перші ознаки хвороби відмічено у II д. липня на посівах Черкаської (4%), Полтавської (4%), Тернопільської (3,4%) та Чернівецької (3%) областей.

У період вегетації поточного року розвиток вірусної жовтяниці матиме місце тільки за умов масового розвитку переносників вірусу – попелиці.

Мозаїкою було уражено до 2% рослин, переважно в посівах гібридів іноземного походження господарств Лісостепу.

Іржа – зустрічалась у липні в окремих господарствах Черкаської області (до 1% уражених рослин). Погодні умови вегетаційного періоду стримували розвиток іржі.

Хвороби голодування проявилися як на поодиноких рослинах в Черкаській області, так і осередками в Тернопільській (4,8%), Рівненській (2%) областях. Інтенсивніше уражувалися рослини іноземних гібридів у Волинській (20,8%), Київській (10,9), Полтавській (4%) областях. Борне голодування, що зафіксовано у Волинській області, до 1% уражених рослин, стало однією з причин розвитку гнилі сердечка.

У 2013 році хвороби голодування матимуть місце в тих господарствах, де рослини цукрових буряків у період вегетації недостатньо забезпечуються елементами живлення. Посилиться прояв

хвороб голодування при надмірно посушливих умовах або зливових дощах.

Паршою звичайною - було уражено 4% коренеплодів, що відповідає показнику позаминулого року. Деяко сильніше парша проявилася у Житомирській (6%), Тернопільській (5%) та Хмельницькій (5%) областях.

Пояскова парша - відмічена в господарствах Лісостепової зони. Найбільший розвиток відмічено у Вінницькій (6%) та Хмельницькій (6%) областях.

Бородавчаста парша - проявилася на рівні 2011 року, в середньому хворобою було уражено до 2% коренеплодів. Деяко сильніше бородавчаста парша проявилася в посівах цукрових буряків Київської області (5,2%).

Фузаріозна гниль зустрічалась в усіх зонах бурякосіяння. Розвиток гнилі, порівняно з минулорічним, збільшився в 1,4 раза. Сильніше гниллю уражувалися гібриди іноземної селекції.

Хвостова гниль - виявлено понад 3% уражених коренеплодів з коливанням від 1 до 8%. Більш інтенсивно хвостова гниль проявилася на коренеплодах цукрових буряків у Житомирській (12%), Київській (8%) та Івано-Франківській (7%) областях.

Бура гниль - розвиток гнилі відмічено в зоні Лісостепу та Полісся, де кількість уражених коренеплодів коливалася від 0,1 до 7%.

Червона гниль - зафіксована на незначній кількості коренеплодів в господарствах зони Полісся (2%).

Бактеріальна гниль, інтенсивному розвитку якої сприяли посушливі умови регіонів, зафіксована в господарствах Київської (10%) та Полтавської (1,4%) областей.

Некрозом судинних пучків уражено понад 2% коренеплодів, що в 1,5 раза більше, ніж у попередньому році. Розвитку некрозів сприяли посушливі умови вегетаційного періоду. Найбільш інтенсивно некрози проявилися на посівах цукрових буряків Чернігівської (6%), Сумської (3%) та Полтавської (3%) областей.

Дуплистість - розвивалась на рівні минулих років, переважно на гібридах іноземного походження.

Висновок. Таким чином розвиток хвороб коренеплодів в регіонах суттєво буде залежати від дотримання агротехніки вирощування культури, інфекції збудників хвороб, активізація яких корегується погодними умовами того чи іншого регіону та сортовими особливостями рослин.

Анотація

У статті викладено стан розвитку хвороб у 2012 році та прогноз їх появи у поточному.

Анотация

В статье изложены состояние развития болезней в 2012 году и прогноз их появления в текущем.

Annotation

The article deals with the state of development of diseases in 2012 and forecast of their occurrence in the current year.

УДК 633.63: 631. 531.12

ЕКОЛОГО-БЕЗПЕЧНИЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ СХОДІВ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ

ДОРОНІН В.А. -

*доктор сільськогосподарських наук,
професор*

КРАВЧЕНКО Ю.А. -

кандидат сільськогосподарських наук

БУСОЛ М.В. -

старший науковий співробітник

ДОРОНІН В.В. -

молодший науковий співробітник,

*Інститут біоенергетичних культур
і цукрових буряків НААН*

ПОЛИЩУК В.В. -

*кандидат сільськогосподарських
наук,*

*Уманський національний
університет садівництва*

Вступ. Найефективнішим способом захисту рослин від хвороб є створення стійких гібридів. Але найпоширенішими способами захисту сходів цукрових буряків від хвороб і шкідників є обприскування їх інсектицидами та фунгіцидами в період вегетації, внесення гранульованих захисних препаратів в ґрунт і включення їх в дражувальні та інкрустуючі суміші в процесі передпосівної підготовки насіння.

Використання сучасних протруювачів насіння забезпечує ефективний захист сходів цукрових буряків від шкідників і хвороб, що доведено численними дослідженнями Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків та виробничою практикою.

При обробці насіння захисними препаратами необхідною вимогою є дотримання точного дозування препаратів, їх якісного нанесення на поверхню насіння, що забезпечує ефективність захисту сходів та безпеку роботи в процесі передпосівної підготовки насіння.

Крім ефективності захисту рослин необхідно вивчати вплив композиції захисних препаратів на якість насіння — енергію проростання й схожість. Адже сівба на кінцеву густоту можлива лише за наявності високоякісного дражованого та інкрустованого насіння цукрових буряків. Тому дослідження з впливу протруйників насіння цукрових буряків та їх композицій на якість насіння є актуальним.

Методика досліджень. У 2006-2011 роках Інститутом цукрових буряків проведено вивчення впливу різних протруйників та їх композицій на енергію проростання і схожість насіння цукрових буряків. Каліброване та дражоване насіння обробляли захисними препаратами на насінневному заводі ТОВ „Агроград В” (м. Вінниця), лабораторні дослідження проводили в Інституті. Дослідження з впливу таких інсектицидів, як фурадан, круїзер, гаучо, форс проводили з використанням насіння вітчизняних сортів і гібридів. Якість насіння визначали згідно з існуючим стандартом [1].

Результати досліджень. Наші дослідження показали, що найменше контактують хімічні засоби захисту рослин з ґрунтом при сівбі дражованим насінням, інкрустованим захисними препаратами. Загальна площа контакту, залежно від норми висіву насіння, становить біля 7,03 — 8,04 м² на кожен гектар посіву цукрових буряків, при внесенні гранульованих засобів захисту — 444 м², а при обприскуванні посівів 10000 м². Тобто, найекологічнішим способом захисту сходів цукрових буряків є сівба насінням, обробленим захисними препаратами.

Дотримання точного дозування препаратів та якісного їх нанесення на поверхню насіння в процесі передпосівної його обробки можливе за використання сучасних технологій та машин. До таких технологій відноситься інкрустування насіння, що забезпечує рівномірну дрібнодисперсну обробку поверхні насіння сумішшю компонентів, за якої обриси насіння зберігаються, але частково змінюється її розмір і форма. Суміш компонентів для інкрустування складається з інертних органічних і мінеральних речовин, інсектицидів, фунгіцидів, барвників та клеючих речовин з малими нормами їх витрати. Технологія інкрустування передбачає доведення вологості насіння до 10%, що дозволяє тривалий час зберігати його без зниження посівних якостей. За такого способу обробки хімічні препарати включені в окремі оболонки насіння, що виключає їх осипання, а це суттєво підвищує ефективність захисту сходів від шкідників і хвороб та запобігає їх поширенню у навколишнє середовище, що гарантує безпечність використання насіння для людей і довкілля. Тому така підготовка